

CPB Memorandum

Sector : Conjunctuur en collectieve sector
Afdeling/Project : Conjunctuur
Samensteller(s) : Martin Mellens
Nummer : 204
Datum : 16 september 2008

Arbeidskosten per eenheid product Nederlandse verwerkende industrie MEV 2009

In paragraaf 2.3 van de MEV 2009 wordt de relatieve ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie besproken. Deze indicator verschaft inzicht in de ontwikkeling van de prijsconcurrentiepositie van Nederlandse exportproducten. In dit memo wordt de ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in Nederland en van de concurrenten meer gedetailleerd besproken.

Ontwikkelingen in 2008 en 2009

De arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie nemen dit jaar naar verwachting met 3¼% toe. Deze stijging is beduidend groter dan die van het afgelopen jaar. Dit komt doordat de loonvoet sterker stijgt door de opwaartse invloed van de krappe arbeidsmarkt en de als gevolg van de hogere olieprijs oplopende inflatie. Naar verwachting neemt de loonvoet dit jaar met 4¼% toe. De arbeidsproductiviteit groeit slechts met 1¼%. Een dergelijke ontwikkeling is gebruikelijk voor de laatste fase van de hoogconjunctuur, waarin Nederland zich bevindt. De werkgelegenheidsontwikkeling reageert vertraagd op de ontwikkeling van de productie die dit jaar minder hard groeit dan vorig jaar. Bedrijven zullen bij een krappe arbeidsmarkt niet onmiddellijk de werkgelegenheid aanpassen.

Volgend jaar is in de raming de groei van de arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie met 1% minder fors dan dit jaar. Verwacht wordt dat de ongunstige internationale conjunctuur een matigende invloed zal uitoefenen op de lonen in de verwerkende industrie. Bovendien neemt de arbeidsproductiviteit iets sterker toe dan dit jaar. Dit laatste is vooral toe te schrijven aan een grotere afname van de werkgelegenheid. De ontwikkelingen volgend jaar zijn eveneens in lijn met de patronen in vorige conjunctuurronden.

Tabel 1 Arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie, in euro's, 2004-2009

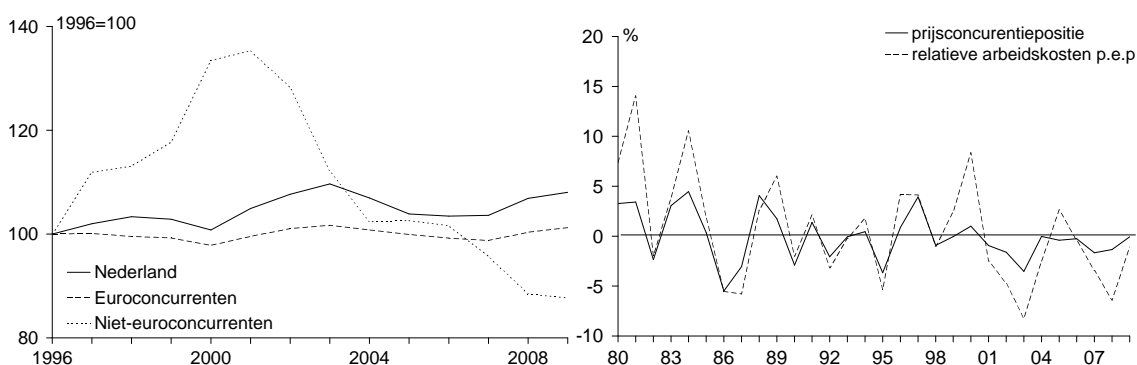
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	mutaties per jaar in %					
Nederland						
Loonvoet ^a	4,1	1,4	2,9	3,2	4¼	3½
Arbeidsproductiviteit	6,7	4,5	3,3	3,0	1¼	2¼
Arbeidskosten per eenheid product	-2,5	-2,9	-0,4	0,2	3¼	1
Euroconcurrenten						
Loonvoet ^a	3,3	2,0	3,9	2,7	3½	3½
Arbeidsproductiviteit	4,3	2,8	4,7	3,2	2	2½
Arbeidskosten per eenheid product	-0,9	-0,8	-0,7	-0,5	1½	1
Niet-euroconcurrenten						
Loonvoet ^a	3,0	3,0	3,8	3,2	2¾	2½
Arbeidsproductiviteit	6,8	3,5	4,0	3,6	2½	2½
Effectieve wisselkoers euro	5,6	-0,7	0,7	5,8	8¼	¾
Arbeidskosten per eenheid product	-8,6	0,2	-1,0	-5,8	-7½	-¾
Alle concurrenten						
Loonvoet ^a	3,3	2,5	3,9	3,0	3¼	3
Arbeidsproductiviteit	5,5	3,2	4,3	3,4	2¼	2½
Effectieve wisselkoers euro	3,0	-0,4	0,4	3,1	4½	½
Arbeidskosten per eenheid product	-5,0	-0,2	-0,8	-3,3	-3¼	0

^a In nationale valuta.

Zowel dit als volgend jaar nemen de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie meer toe dan bij de concurrenten. De ontwikkeling ten opzichte van de niet-euroconcurrenten wordt mede beïnvloed door de verdere appreciatie van de euro. Niet alleen ten opzichte van de dollar, maar ook ten opzichte van de Britse Pond en de Japanse Yen is de euro geapprecieerd. Daarnaast is de groei van de arbeidsproductiviteit dit en volgend jaar lager dan bij de concurrenten terwijl dit jaar bovendien de loonvoet meer stijgt.

Sinds 1996 zijn de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse industrie meer zijn gestegen dan voor hun concurrenten. Bij de niet-euroconcurrenten speelt sinds 2001 vooral de sterke daling van de dollarkoers ons parten. Aan het eind van de jaren negentig zorgde een sterke dollar juist voor een gunstige concurrentiepositie van de Nederlandse exporteurs ten opzichte van hun concurrenten uit de dollarlanden. Sinds 2004 is de winst die in die jaren werd behaald, volledig verdwenen. Er zijn weinig signalen die erop wijzen dat de dollar in de nabije toekomst weer gaat stijgen ten opzichte van de euro. De ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product van de euroconcurrenten loopt sinds 2003 tot 2007 ongeveer gelijk met die in de Nederlandse industrie. In 2007 en 2008 spelen conjuncturele factoren de Nederlandse industrie echter weer parten en nemen de arbeidskosten per eenheid product meer toe dan bij de euroconcurrenten. Bezien over de periode 1996-2009 is ten opzichte van de euroconcurrenten jaarlijks sprake van een lichte verslechtering van de prijsconcurrentiepositie. Hierbij speelt een rol dat de arbeidskosten per eenheid product in de Duitse verwerkende industrie, die zwaar meetelt bij de euroconcurrenten, sterk zijn gedaald sinds 1996. Vergeleken met de andere landen in de eurozone is het beeld voor de Nederlandse verwerkende industrie gunstiger. In een kader in de MEV 2009 worden de ontwikkelingen van de arbeidskosten per eenheid product in de Duitse en de Nederlandse verwerkende industrie met elkaar vergeleken (blz. 38).

Figuur 1 Arbeidskosten per eenheid product (links) en prijsconcurrentiepositie (rechts)^a, 1996-2009

^a De prijsconcurrentiepositie is gedefinieerd als de concurrentenprijs minus de prijsontwikkeling van de binnenslands geproduceerde uitvoer. De relatieve arbeidskosten per eenheid product zijn gelijk aan het verschil tussen de ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie van de concurrenten en die van Nederland.

De relatieve arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie zijn een belangrijke indicator voor de ontwikkeling van de prijsconcurrentiepositie van de in Nederland geproduceerde uitvoer. De samenhang tussen de ontwikkeling van de relatieve arbeidskosten per eenheid product en de prijsconcurrentiepositie is sterk (figuur 1, rechts). Dit jaar verslechtert de prijsconcurrentiepositie echter minder dan op grond van de relatieve arbeidskosten per eenheid product zou mogen worden verwacht. Dit komt vooral door de drukkende invloed van de verandering van de winstmarges op de prijs van Nederlandse uitvoer.

In de projectie wordt ervan uitgegaan dat dit jaar de winstmarge van exporteurs fors zal verslechteren. De sterke prijsstijgingen van grondstoffen van het afgelopen jaar kunnen vanwege contractuele verplichtingen niet onmiddellijk worden doorberekend in de uitvoerprijzen. Dit geldt des te meer omdat de internationale conjunctuur terugvalt. Exporteurs zullen zich bij een afzwakkende vraag niet al te zeer uit de markt willen prijzen. De situatie dit jaar is enigszins vergelijkbaar met die in 1980. Ook toen werd de Nederlandse export geconfronteerd met een forse terugval van de wereldhandel en sterk stijgende grondstofprijzen. Wel moet worden opgemerkt dat toen de winstmarge gedurende de jaren ervoor verslechterde, terwijl nu in de jaren 2004-2007 sprake was van een verbetering van de winstmarge. Verder is de energie-intensiteit van de Nederlandse economie verminderd, zodat de winsten relatief minder door fluctuaties in de energieprijzen worden beïnvloed dan in de jaren tachtig.

Vanwege de verslechtering van de prijsconcurrentiepositie in de afgelopen jaren zullen de winstmarges naar verwachting ook volgend jaar amper verbeteren. Dit ondanks het feit dat de prijzen van ingevoerde grondstoffen en halffabrikaten, energie en de arbeidskosten een minder grote opwaartse invloed uitoefenen op de uitvoerprijzen. In de projectie stijgen de prijzen van in Nederland geproduceerde uitvoer en die van de concurrenten naar verwachting volgend jaar ongeveer even hard. De prijsconcurrentiepositie was voor het laatst vrijwel stabiel in 2004.